

ההשפעות הפונולוגיות והמורפולוגיות של העיצורים הגרוניים בלשון העברית

מרצה עוזר. מרים חסן נאסר

אוניברסיטת בגדד - בית הספר לשפות

The phonological and morphological effects of guttural consonants in Hebrew

Assistant Lecturer. Mariam Hasan Nasir
University of Baghdad - College of Languages
Mariam.h@colng.uobaghdad.edu.iq

التأثيرات الصوتية والصرفية للحروف الحلقية في اللغة العبرية

م.م. مريم حسن ناصر

جامعة بغداد - كلية اللغات

ملخص:

تتضمن اللغة العبرية نظامًا غنيًا من الصوامت الحلقية (א', ה', ח', ע'), والتي تؤثر بشكل كبير على البنية الصوتية والصرفية للكلمات. صوتيًا، تُسبب هذه الصوامت ظواهر مثل "رفع الصائت" - استبدال (الصائت) الفتحة (حركة الصامت) بحركة المد أو حرف الكسرة لتسهيل النطق، و"خفض الصائت" - الانتقال من صائت مرتفع إلى صائت منخفض في بيئة الصوامت الحلقية. تظهر ظاهرة "التماثل الصوتي" عندما يؤثر صامت حلقى على الصامت المجاور، مما يُغير أحيانًا مخرج الصامت أو نوعية الصائت. صرفيًا، تؤثر الصوامت الحلقية على تصريف الأفعال، وبناء الأسماء، وظهور الصوائت الطويلة أو الصوائت القصيرة. كما أنها تُحدث شذوذًا في الأشكال الطبيعية في الأوزان الفعلية، كما هو الحال في وزن "התפעל" (هتبعيل) مثل كلمة "התקרט" بالقاماتس (المد) بدلًا من البتاح (الفتحة). ومن بين بعض التحولات الصرفية هو استبدال وحدة صرفية بوحدة صرفية أخرى كما هو الحال في اسم المفعول والاسم المشتق لينتج معنى جديدًا مغايرًا. تعكس هذه التغييرات صعوبة نطق الصوامت الحلقية والحاجة إلى التوازن الصوتي، وهي واضحة بشكل عام في العبرية الحديثة وبشكل خاص في العبرية التوراتية ونظام علامات الترقيم "الطبري".

الكلمات المفتاحية: التأثيرات - الصوامت الحلقية - علم الصرف - علم الأصوات

תקציר:

השפה העברית כוללת מערכת עשירה של עיצורים גרוניים (א', ה', ח', ע'), המשפיעים באופן ניכר על המבנה הפונולוגי והמורפולוגי של המילים. מבחינה פונולוגית, עיצורים אלו גורמים לתופעות כמו "הגבהת תנועה" - החלפת פתח בצירה או חיריק להקלת ההגייה, ו"הנמכת תנועה" - מעבר מתנועה גבוהה לנמוכה בסביבה גרונית. תופעת "הידמות" מופיעה כאשר עיצור גרוני משפיע על העיצור הסמוך, לעיתים תוך שינוי מקום החיתוך או איכות התנועה. מבחינה מורפולוגית, העיצורים הגרוניים משפיעים על נטיית הפועל, בניית שמות, והופעת תנועות ארוכות או מקוצרות. הם גם יוצרים חריגות בצורות רגילות של בניינים, כמו בבניין התפעל ("התקרט" עם קמץ במקום פתח). בין השינויים המורפולוגיים נכללת החלפה של יחידה מורפולוגית אחת באחרת, כפי שקורה כאשר מדובר בבניוני פעול ובשם הפעולה, כדי ליצור משמעות חדשה ושונה. השינויים הללו משקפים את הקושי ההגייתי של העיצורים הגרוניים ואת הצורך באיזון פונטי, והם ניכרים בדרך כלל בעברית החדשה ובדרך פרט בעברית מקראית ובמערכת הניקוד הטברנית.

מילות מפתח: השפעות - עיצורים - גרוניים - מורפולוגיה - פונולוגיה

Abstract:

The Hebrew language includes a rich system of guttural consonants (א', ה', ח', ע') which significantly affect the phonological and morphological structure of words. Phonologically, these consonants cause phenomena such as "vowel elevation" - replacing a stop with a slur or a hirak to facilitate pronunciation, and "vowel lowering" - a transition from a high to a low vowel in a guttural environment. The phenomenon of "likeness" appears when a guttural consonant affects the adjacent consonant, sometimes changing the place of the cut or the quality of

the vowel. Morphologically, guttural consonants affect verb inflection, noun construction, and the appearance of long or shortened vowels. They also create anomalies in the normal forms of constructions, such as in the form "התפעל" /hitxaret/ with a long vowel instead of a fatha vowel. Morphological changes include the replacement of one morphological unit with another, as occurs when it comes to a verb and the noun of the action, to create a new and different meaning. It is clear in general in modern Hebrew and in particular in biblical Hebrew and the "Tabari" punctuation system. **Keywords:** Effects-guttural consonants-Morphology- Phonology

חשיבות המחקר

המחקר תורם להבנה מדויקת של השפעת העיצורים הגרוניים על מבנה המילים בעברית החדשה, תוך התמקדות במילים לקסיקליות (שאינן נטיות או צורות דקדוקיות). חשיבותו נעוצה בזיהוי תהליכים פונולוגיים פעילים בשפה החיה, ובהבהרת הקשרים בין הגייה, תנועה ומבנה לקסיקלי, דבר שיכול לשמש בסיס לניתוח בלשני, הוראת עברית, ופיתוח כלים לעיבוד שפה טבעית.

מטרות המחקר

- לזהות תופעות פונולוגיות כמו הגבחת תנועה, הנמכת תנועה, והידמות במילים לקסיקליות בעברית החדשה.
- לנתח את השפעת העיצורים הגרוניים על איכות התנועה והמבנה הפונולוגי של מילים שאינן נטיות.
- להציע אפיון שיטתי של דפוסים חוזרים במילים עבריות מודרניות הכוללות עיצורים גרוניים.

שיטת המחקר

המחקר מתבסס על ניתוח תיאורי-אנליטי של מאגר מילים לקסיקליות בעברית החדשה ממקורות שונים, תוך שימוש בכלים פונטיים וצורניים. מבוצע מיון שיטתי של שורשים עם עיצורים גרוניים, ניתוח תנועות בסביבתם, והשוואה בין מופעים צורניים. בנוסף, יש ניתוח פונולוגי של מאגר מילים לקסיקליות בעברית החדשה, תוך מיון לפי סוגי עיצורים גרוניים ומיקומם במילה.

העיצורים הגרוניים בעברית: סקירה בלשנית היסטורית ומודרנית

העיצורים הגרוניים בעברית כוללים עיצורים שמוצאם מהגרון, כגון ע' (עין), ח' (חית), ה' (הא), א' (אלף) ולעיתים גם ר' (ריש) ו-ח' (חית) בגרסאות שונות. בעברית המקראית והמסורתית היה להם תפקיד פונטי ופונולוגי מובהק, אך במעבר לעברית המודרנית השתנה מעמדם באופן משמעותי.

סוגי העיצורים הגרוניים והגדרתם

העיצורים הגרוניים בעברית המסורתית כוללים את האותיות א', ה', ח', ע', ולעיתים גם ר' ו-ח' (במבטאים מסוימים). מחקרים מצביעים על כך שמדובר בקבוצת עיצורים טבעית מבחינה פונולוגית, עם בסיס מפרקי משותף באזור הגרון והלוע. (1)

שינויים היסטוריים והשפעות על העברית המודרנית

בעברית המקראית והמשנאית, העיצורים הגרוניים בלטו בהגייה והשפיעו על מבנה הברה, תנועות סמוכות ותהליכים כמו הנמכת תנועה והשמטה. (2) עם תחיית העברית, השפעות של שפות אירופאיות הביאו להיעלמות רוב העיצורים הגרוניים מההגייה התקנית, אך השפעותיהם ניכרות עדיין בתבניות מורפולוגיות ושינויים תנועתיים. (3)

מיון העיצורים הגרוניים בעברית:

לפי מערכת הדיבור מבחינה פונטית ניתן למיין את העיצורים הגרוניים כדלקמן:

- 1- א': עיצור גרוני- סדקי, בין שפתות הקול, סותם, אטום.
- 2- ה': עיצור גרוני- סדקי, בין שפתות הקול, חוכך, אטום.
- 3- ח': לפי מבטא עדות המזרח- לועי, חוכך, אטום, בפי האשכנזים כמו כ' רפה (וילוני, חוכך, אטום).
- 4- ע': לפי מבטא עדות המזרח- לועי, חוכך, קולי, בפי האשכנזים כמו א'.
- 5- ר': מכתשי-שיני, שוטף, קולי, ויש שמבטאים ר' "לועית", כלומר הגה חכיי-אחורי, חוכך, קולי. (4) לפעמים נחשב כדין העיצורים הגרוניים.

תופעות פונולוגיות ומורפולוגיות

העיצורים הגרוניים גורמים לתופעות כמו הנמכת תנועה, אפנתזה (הוספת תנועה), והשמטה. גם כאשר אינם נהגים בפועל, קיימים "רוחות גרוניות" – השפעות פונולוגיות סמויות שממשיכות להשפיע על מבנה המילה. (5) ישנם הבדלים בין מסורות הגייה (ספרדית, אשכנזית, תימנית) באופן שמירה או איבוד העיצורים הגרוניים. (6)

שינויים בסביבת העיצורים הגרוניים מבחינה פונולוגית ומורפולוגית:

בסביבת עיצורי הגרון חלים שינויים שונים, שהמכנה המשותף להם הוא הנמכת תנועה. הנמכה זאת היא סוג של הידמות התנועה לעיצור הגרוני, שהגייתו המקורית, הגרונית, היא במקום נמוך בחלל הפה. התופעות הנגרמות בסביבת עיצורי הגרון הן:

1- הנמכת התנועה:

העדפת תנועות נמוכות יחסית בסביבת העיצורים הגרוניים, כמו: חֶפֶר, מִפְּרָת, נֶחֱבֵל, הֶחְמִיר, נֶעַל, שֶׁבַע. (7) כאשר התנועות הגבוהות שנמצאות בסביבת העיצור הגרוני מתוך הידמות לעיצור הגרוני הנמוך, תהליך זה קרוי בשם ובפועל.

דוגמאות:

- /i/ ← /a:/

בפועל:

(, לפי טרפז התנועות, כלומר התנועה חיריק (◌) לתנועת פתח (◌a) ← *i'תְּשֵׁב" ← "תְּשֵׁב", הנמכה מתנועה (

בשם:

(לפי הטרפז⁽⁸⁾ a) ← i "מַעְפְּרָה" ← "מַעְפְּרָה", "מַחְשֶׁבָה" ← "מַחְשֶׁבָה", הנמכה מתנועה)

- /i/ ← /e:/

בפועל:

"נִחְלֵף" ← "נִחְלֵף", "נִחְרַס" ← "נִחְרַס", "הִחְמִיר" ← "הִחְמִיר". כלומר תנועת החיריק (◌) הנמכה לתנועת סיגול (◌).

בשם:

"מַחְדָּל" ← "מַחְדָּל", "מַחְלֵף" ← "מַחְלֵף". "מַחְשֶׁב" ← "מַחְשֶׁב",

- /e/ ← /a:/

בשם:

"טַהָר" ← "טַהָר", "זַהָר" ← "זַהָר", "תַּאָר" ← "תַּאָר", הנמכה מתנועה הסיגול (◌) לפתח (◌), לפי הטרפז.

- /e e/ ← /a a:/

- בבינוני

גובהת גובהת

"שׁוֹמֵעַת" ← "שׁוֹמֵעַת"

"נִשְׁפָּעַת" ← "נִשְׁפָּעַת"

"מְפַקֶּחַת" ← "מְפַקֶּחַת"

"מְפַקֶּחַת" ← "מְפַקֶּחַת"

"מְפַרְעַת" ← "מְפַרְעַת"

"מִשְׁתַּגֵּעַת" ← "מִשְׁתַּגֵּעַת"

- בשם במשקל (קטלת)

"שִׁפְעַת" ← "שִׁפְעַת"

"קִדְחַת" ← "קִדְחַת"

"צִלְחַת" ← "צִלְחַת"

"סִפְחַת" ← "סִפְחַת"

- בשם במשקל (קטל)

"נִעֵר" ← "נִעֵר"

"סִהָר" ← "סִהָר"

"שִׁחָר" ← "שִׁחָר"

"צִעֵר" ← "צִעֵר"

"נִחְלִי" ← "נִחְלִי"⁽⁹⁾

2- הגבהת תנועה:

- /a/ ← /ā :/

"הַתְּפָרַר" ← "הַתְּפָרַר", "מַתְּחַרְט" ← "מַתְּחַרְט", "הַתְּעַרְב" ← "הַתְּעַרְב", "הַתְּאַרְב" ← "הַתְּאַרְב", כלומר הגבהת התנועה מפתח

(◌) לקמץ (◌) לפי הטרפז.

- /a/ ← /o :/

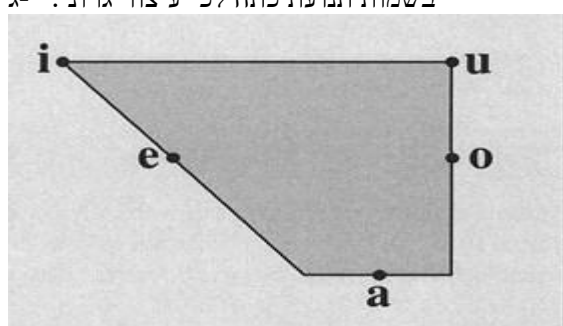
"הַתְּאוּנָן", "מַתְּעוֹרָר", מתברר כאן כי הגבהת התנועה מפתח (◌) לחולם גדול (i) לפי הטרפז.

בסך הכל הנמכת תנועה מתרחשת, כדלקמן:

בבניין נפעל בתנועה שלפני פ"פ עיצור גרוני, כלומר ב'ה' הבניין. א-

בבניין הפעיל בתנועה שלפני פ"פ עיצור גרוני, כלומר ב'ה' הבניין. ב-

בשמות תנועת פתח לפי עיצור גרוני. ג-

טירפז הנמכת והגבהת התנועות

3- הידמות התנועות:

לפעמים מתרחשת תופעה מורפו-פונולוגית מלבד הנמכת התנועה כהידמות בין התנועות. כך חלה במילה "טַבְּעַת", שהיא בעיקר ממשקל

"קִטְלַת" "טַבְּעַת", התהליך שקורה במילה:

הדמות בין התנועות

הנמכת תנועה

דוגמאות נוספות:

החיטוף מתרחש גם במערכת הפועל וגם במערכת השם.

במערכת הפועל:

- "פָּרַח" ← "פָּרַחוּ" (חיטוף עקב התרחקות הפתח מן הטעם) ← "פָּרַחוּ".
- "פָּאָר" ← "פָּאָרָה" (חיטוף עקב התרחקות הצירה מן הטעם) ← "פָּאָרָה".

במערכת השם:

- "עוֹן + נוֹעַ" ← "מְעוֹנוֹעַ" (חיטוף עקב התרחקות הקמץ מן הטעם) ← "מְעוֹנוֹעַ".

תנועת מעבר

היא תנועה בין התנועה הגבוהה יחסית לבין העיצור הגרוני הנמוך בעיקר (ה, ה, ע), שקוראים לה "פתח גנובה",⁽¹³⁾ אמנם היא תבוא תחת העיצור הגרוני בסוף המילה, אבל בעת ההגייה לפני העצור, לדוגמה: מְקַדֵּם, מְשַׁקֵּעַ, גְּבוּסָה.

בדרך כלל היא מהווה דו-תנועות, דיפתונג פונולוגי, לעולם לא באה עם העיצור הגרוני (א') בגלל ההידמות עם תנועת המעבר הפתח (○) / מצד, וכי העיצור (א') בסוף המילה בעיקר משתנה לאם קריאה בעת ההגייה מצד שני, כדלקמן: /a/

/ /ia/ (יֵי) /ea/ (יֵי) /oa/ (יֵי, ו) /ua/ (וֵי) /

בקיצור, תנועה זו היא דוגמה נפלאה לאופן שבו קשיים בהגייה (פונולוגיה) משפיעים על צורת המילה (מורפולוגיה) בעברית, כאשר השפה מסתגלת לאופי הקשה של העיצורים הגרוניים בה.

תשלום דגש:

תופעה מיוחדת לעיצורים הגרוניים אי אפשר להכפלת (א, ה, ח, ע, ר), במקרה דגש חזק, על כן מבנה ההברהות משתנה ולפעמים גם התנועה משתנה, באמצעות הנמכה או הארכת התנועה שלפני העיצור הגרוני, שהיה צפוי מוכפל,⁽¹⁴⁾ לדוגמה:

"בְּאֶרְתִּי, מְבַרְךָ, תְּאוּם, שְׁלַחְתָּ, מְחַפְּשִׁי, מְהַעֲדוֹן".

היה צפוי הברה סגורה, אבל בגלל שהמכפל מתבטל, לכן ההברות פתוחות. ונראה גם בתהליך הזה קיימת תופעת הארכת תנועה שבעיקר נובעת ממבנה ההברה לפי הניקוד המסורתי, שבהברות פתוחות התנועה ארוכה, אך הנמכת תנועה כמו בשאר המקרים היא הידמות לעיצור הגרוני, תהליך זה כדלקמן:

- /a/ ← /ā/ הארכת (○) תנועת הפתח ל- (○) תנועת הקמץ, לדוגמה: "מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ"

"רָעַם" "רָעַם", "מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ"

- /i/ ← /e/ הנמכת (○) תנועת החיריק ל- (○) תנועת הצירי, לדוגמה: "בְּפֹעֵל:"

בפועל:

"מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ", "מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ".

"מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ", "מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ".

בשם הפעולה:

"מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ".

"מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ", "מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ".

- /u/ ← /o/ הנמכת (○) התנועה קיבוץ ל- (○) תנועת החולם, לדוגמה: "מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ"

"מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ", "מְתַבְּאֵשׁ" ← "מְתַבְּאֵשׁ".

צריך לציין כי, לפעמים תשלום דגש לא חל בעיצורים, רק לפני (ע, ה) בבניין (פֻּעַל), ולפני (ח), לכן אין שינוי בתנועה, לדוגמה, "מְשַׁעֵר" חל תשלום דגש, אבל "מְפַקֵד", "נְהַל", "רָחַם", "נָעַר". בדגש משלים יש כמעט תמיד תשלום דגש לפני הגרוניים, בהשוואה להידמות (נ') בנפעל "לְהַעֲצֹר", "לְהַרְשֵׁם", "לְעַרְךָ", "לְהַרְגֵה", "מְתַהַנֵה". וכן מילת היחס (מֵן) כשה(נ) לפני עיצור גרוני, לדוגמה, "מְעִירִי", "מְהַנְוֵה", "מְסַחְרִי"⁽¹⁵⁾.

בסך הכל תשלום דגש מתרחש:

בבניין נפעל בתנועה שלפני פ"פ: א-

בבנינים כבדים בתנועה שלפני ע"פ: ב-

א, ר: תמיד יבוא תשלום דגש.

ה, ה: רק בבניין פועל.

ח: אף פעם לא יבוא תשלום דגש, לדוגמה: "מְפַקֵד", "מְפַקֵד".

ביקוע צרור עיצורים גרוניים (חציצה):

תהליך הוספת תנועה בין צרור עיצורים להקל על ההגייה⁽¹⁶⁾, או מקרים מסוימים כדלקמן:

- /, אפס תנועה (○) נהפך לתנועה (○), אבל זה רק תוך ההגייה ולא בכתב. / ← /e/

ביקוע צרור של עיצורים זהים או דומים (הומוגאניים), לדוגמה:

/ /fixeħa/ ← "שִׁכְחָה" /fixØħa/ "שִׁכְחָה"

- /, אפס תנועה (○) נהפך לתנועה (○) / ← /a/

ביקוע צרור הפותח ב-(אחה"ע).

דוגמאות:

"מְתַעַמֵד" ← "מְתַעַמֵד".

"מְתַהַלֵךְ" ← "מְתַהַלֵךְ"⁽¹⁸⁾.

שינויים פונולוגיים:

הוספת תנועה: 1-

שינויים מורפולוגיים:

נשילת עיצור שורשי: זו חלה בשני מקרים, כדלקמן: א-

בשם הפועל: בעת נטיית או גזירת שורש הפועל לשם פועל לדוגמה:

"אָמַר" ← "לומר"

הָיָה ← להיות

עָשָׂה ← לעשות

בבינוני פעול: בעת נטיית או גזירת בינוני פעול מן השורש, לדוגמה: ב-

קָרָא ← קרוי

מָצָא ← מצוי

נָשָׂא ← נשוי

עָשָׂה ← עשוי

קָנָה ← קנוי

תָּבָה ← תבוי

מתוך זה אנו רואים ששני המקרים מחייבים שלה"פ אחד מעצורי הגרון (א, ה) בלבד, בשם הפועל נשמט העיצור במצב לה"פ עיצור א', כן גם במצב לה"פ עיצור ה' נשמט ומסיפים הסיומת (יות) במקומו.

כך גם במצב בינוני פעול לה"פ א' או ה' נשמטים ומסיפים י' בסוף המילה כפיצוי במקומם, והתוצאה היא סוג של דיפתונג, כלומר רצף /uy של דו-תנועות⁽¹⁹⁾ (וי) ← /

2- הוספת עיצורים:

במקרה של גזירת או נטיית שורש לה"פ ה' לשם הפעולה בבניין קל בעברית, מוסיפים באמצע המילה י' נוספת לזו של המשקל, גם זה כמעין פיצוי לה' שנשמטה, לדוגמה:

עָשָׂה ← עֲשֵׂה

תָּבָה ← תִּבְּה

הָיָה ← הִיָּה

/, כאן היא טריפתונג כלומר צירוף תנועות חד-הברתי הכולל שלוש iyא במצב כזה הגיית ה-(י) במלים לעיל ← (י) + (י) + (י) / תנועות בלי הציצה.⁽²⁰⁾

שינויי העיצורים הגרוניים לאמות קריאה:

את העיצורים הגרוניים (א, ה) משתנים לאמות קריאה הן באמצע המילה והן בסוף המילה, כדי להקל על ההגייה, לדוגמה:

"קָרָא" ← בעבר (קָרָאתָ, קָרָאתִי, קָרָאתוּ ועוד), בהווה (קורא), בעתיד (אֶקְרָא, תִּקְרָא, יִקְרָא, ועוד), בציווי "קרא, קראנה", בשם הפועל "לקרא".

שָׁהָה ← בעבר (שָׁהִיתִי, שָׁהוּ, שָׁהַנּוּ, ועוד), בהווה (שָׁהָה, שָׁהָה, שָׁהָה, שָׁהָה, ועוד), בציווי (שָׁהָה, שָׁהִי, שָׁהִי, שָׁהִי, ועוד), בשם הפועל (לשָׁהוּת).

כנראה הסיבה לשינוי את הפועל שלה"פ ה' גרונית בעיצור י' בעת הנטייה הוא לא שרירותי, אלא כי השורש במקור נמצא (שָׁהָה-שָׁהִי), כלומר לה"פ שורש י'.

המסקנות:

בהתבסס על הדגשים הפונולוגיים והמורפולוגיים של העברית החדשה, ניתן לסכם את מסקנות המחקר כדלקמן:

העיצורים הגרוניים ממשיכים לשמש גורם פעיל בעיצוב המבנה הפונולוגי של מילים לקסיקליות בעברית החדשה, תוך השפעה ישירה 1- על איכות התנועה הסמוכה להם.

תופעות כמו הגבהת תנועה, הנמכת תנועה והידמות ניכרות בסביבה גרונית, ומשקפות מנגנונים של התאמה פונטית שמטרתם להקל 2- על ההגייה ולשמר איזון קולי.

מבחינה מורפולוגית, העיצורים הגרוניים יוצרים חריגות מבניות בתבניות רגילות, ולעיתים מובילים להחלפת יחידות צורניות או 3- לשינויים במבנה המילה, במיוחד במצבים של יצירת משמעות חדשה.

השפעתם של העיצורים הגרוניים אינה אחידה, אלא תלויה במיקומם במילה, בסוג התבנית, ובקשרים פונולוגיים פנימיים, דבר המצביע 4- על מורכבות דינמית במערכת הלשונית.

העברית החדשה שומרת על חלק מהתכונות הפונולוגיות המסורתיות של העיצורים הגרוניים, אך גם מפגינה מגמות של פישוט 5- והסתגלות להגייה מודרנית, תוך שמירה על עקרונות איזון פונטי.

העיצורים הגרוניים משפיעים על מבנה ההברה במילים לקסיקליות, ולעיתים גורמים לשינוי במיקום הטעמה או לפיצול הברה, כחלק 6- ממנגנון של איזון פונטי.

תהליכים פונולוגיים כמו ביקוע צרור עיצורים מופעלים לעיתים קרובות יותר כאשר העיצור הגרוני מופיע בצרור עם עיצור סותם 7- או חזק, מה שמעיד על תפקידם כזרזים לשינוי מבני.

קיימת נטייה להעדפת מבנים פונטיים "זורמים" יותר בסביבת עיצורים גרוניים, דבר שבא לידי ביטוי בהכנסת תנועות אפנתטיות או 8- בהארכת תנועות קיימות.

ניתוח מילים לקסיקליות מראה כי העברית החדשה שואפת לאיזון בין שימור תכונות מסורתיות של העיצורים הגרוניים לבין מגמות של פישוט, אחידות והגייה טבעית, תוך שמירה על מובחנות פונולוגית.

ביבלוגרפיה

המקורות העבריים:

- 1- אורה (רודינג) שורצולד, פרקים במורפולוגיה עברית, כרך ג, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 2002.
- 2- יהושע בלאו, תורת ההגה והצורות של לשון המקרא, בהוצאת המזכירות המדעית של האקדמיה ללשון העברית, ירושלים, 2010.
- 3- רפאל ניר, פרקים בתולדות הלשון העברית, כרך 9-10, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 1994.
- 4- שרה אבינון, הגה וצורות ב, הוצאת מט"ח, תל אביב, 1996.
- 5- שרה אבינון, עיין ערך: לשון, הבנה והבעה, הוצאת מט"ח, תל אביב, 2000.
- 6- שרה ליפקין, שלב ב: עברית- הבנה, הבעה ולשון, הוצאת מט"ח, תל אביב, 2007.

המקורות הערביים:

مبارك مبارك، معجم المصطلحات اللسانية، الطبعة الأولى، دار الفكر اللبناني، بيروت، ١٩٩٥.

המקורות הלועזיים:

- 1- The Fate of Hebrew Gutturals. (2006).
- 2- Afroasiatic Languages and Linguistics. (2019)
- 3- Aron di Leone Leoni. "The Pronunciation of Hebrew in the Western Sephardic Settlements (16th-20th Centuries). Second Part. The Pronunciation of the Consonant 'Ayin." Sefarad, 68 (2008).
- 4- Daniel Asherov and Evan-Gary Cohen. "A phonetic description of Modern Hebrew consonants and vowels." Brill's Journal of Afroasiatic Languages and Linguistics (2019)
- 5- Guillaume Enguehard and N. Faust. "Guttural Ghosts in Modern Hebrew." Linguistic Inquiry, 49 (2018) .
- 6- Ignacio L. Montoya. "Getting your Gutturals out of the Mind: An Assessment of the Role of Phonology in the Patterns of Historical Gutturals in Modern Hebrew.", 20 (2014).
- 7- Itsik Pariente. "The interaction of vowel quality and pharyngeals in Sephardic Modern Hebrew." Folia Linguistica, 49 (2015) .
- 8- Jimyung Kim. "On Teaching Biblical Hebrew: The Consonants." Journal of Biblical Text Research. (2023)
- 9- L. Goldstein. "Phonological Structure and Phonetic Form: Possible articulatory bases for the class of guttural consonants." (1994).
- 10- N. Faust. "Gutturals in General Israeli Hebrew." Brill's Journal of Afroasiatic Languages and Linguistics. (2019)
- 11- Stav Klein. "Chapter 6. Notes on Modern Hebrew phonology and orthography." (2020).
- 12- Vincent DeCaen. "HEBREW SONORITY AND TIBERIAN CONTACT ANAPTYXIS: THE CASE OF VERBS PRIMÆ GUTTURALIS1." Journal of Semitic Studies, 48 (2003).
- 13- William Sanford La Sor. "Secondary Opening of Syllables Originally Closed with Gutturals (In Hebrew)." Journal of Near Eastern Studies, 15 (1956).
- 14- Yehudit Henshke. "Gutturals in MS Cambridge of the Mishnah: A Historical-Linguistic Study of Rabbinic Hebrew Traditions." Hebrew Studies, 52 (2012).

מקורות האינטרנט:

- he.wikipedia.org/wiki/ משקלים סגוליים

השוליים

(1) N. Faust. "Gutturals in General Israeli Hebrew." Brill's Journal of Afroasiatic Languages and Linguistics (2019).

Daniel Asherov and Evan-Gary Cohen. "A phonetic description of Modern Hebrew consonants and vowels." Brill's Journal of Afroasiatic Languages and Linguistics (2019).

L. Goldstein. "Phonological Structure and Phonetic Form: Possible articulatory bases for the class of guttural consonants." (1994).

(2) Vincent DeCaen. "HEBREW SONORITY AND TIBERIAN CONTACT ANAPTYXIS: THE CASE OF VERBS PRIMÆ GUTTURALIS1." Journal of Semitic Studies, 48 (2003): 35-46.

William Sanford La Sor. "Secondary Opening of Syllables Originally Closed with Gutturals (In Hebrew)." Journal of Near Eastern Studies, 15 (1956): 246 - 250.

Yehudit Henshke. "Gutturals in MS Cambridge of the Mishnah: A Historical-Linguistic Study of Rabbinic Hebrew Traditions." Hebrew Studies, 52 (2012): 171 - 200.

- Itsik Pariente. "The interaction of vowel quality and pharyngeals in Sephardic Modern Hebrew." *Folia Linguistica*, 49 (2015): 421 - 438.
- (³) "The Fate of Hebrew Gutturals." (2006).
- N. Faust. "Gutturals in General Israeli Hebrew." *Brill's Journal of Afroasiatic Languages and Linguistics* (2019).
- Ignacio L. Montoya. "Getting your Gutturals out of the Mind: An Assessment of the Role of Phonology in the Patterns of Historical Gutturals in Modern Hebrew.", 20 (2014): 25.
- Stav Klein. "Chapter 6. Notes on Modern Hebrew phonology and orthography." (2020): 131-143.
- (⁴) יהושע בלאו, תורת ההגה והצורות של לשון המקרא, בהוצאת המזכירות המדעית של האקדמיה ללשון העברית, ירושלים, 2010, עמ' 66-67.
- (⁵) Guillaume Enguehard and N. Faust. "Guttural Ghosts in Modern Hebrew." *Linguistic Inquiry*, 49 (2018): 685-721.
- N. Faust. "Gutturals in General Israeli Hebrew." *Brill's Journal of Afroasiatic Languages and Linguistics* (2019).
- Ignacio L. Montoya. "Getting your Gutturals out of the Mind: An Assessment of the Role of Phonology in the Patterns of Historical Gutturals in Modern Hebrew.", 20 (2014): 25.
- N. Faust. "Size, allomorphy and guttural-final stems in Modern Hebrew." *The Linguistic Review*, 38 (2021): 327 - 347.
- Itsik Pariente. "The interaction of vowel quality and pharyngeals in Sephardic Modern Hebrew." *Folia Linguistica*, 49 (2015): 421 - 438.
- (⁶) Aron di Leone Leoni. "The Pronunciation of Hebrew in the Western Sephardic Settlements (16th-20th Centuries). Second Part. The Pronunciation of the Consonant 'Ayin." *Sefarad*, 68 (2008): 163-208.
- Itsik Pariente. "The interaction of vowel quality and pharyngeals in Sephardic Modern Hebrew." *Folia Linguistica*, 49 (2015): 421 - 438.
- Jimyung Kim. "On Teaching Biblical Hebrew: The Consonants." *Journal of Biblical Text Research* (2023).
- (⁷) שרה ליפקין, שלב ב: עברית- הבנה, הבעה ולשון, עמ' 244, 346.
- (⁸) אורה (רודינג) שורצולד, פרקים במורפולוגיה עברית, כרך ג, עמ' 114-96.
- (⁹) שרה אבינון, הגה וצורות ב, הוצאת מט"ח, תל אביב, 1996, עמ' 296.
- משקלים סגוליים / he.wikipedia.org/wiki/ (¹⁰)
- (¹¹) עיצורים פוצצים (או סותמים) הם עיצורים שבהם זרימת האוויר נחסמת לחלוטין ולאחר מכן משתחררת בבת אחת בפרץ חד. תהליך זה כולל סתימה מוחלטת של האוויר, הצטברות לחץ ומכאן שחרור מהיר היוצר קול "פיצוץ". דוגמאות לעיצורים פוצצים בשפה העברית זה [p, d, t, k, g, q, ?].
- (¹²) שרה ליפקין, שלב ב: עברית- הבנה, הבעה ולשון, עמ' 244, 346.
- גם: שרה אבינון, עיין ערך: לשון, הבנה והבעה, עמ' 270-271.
- (¹³) יהושע בלאו, תורת ההגה של עברית המקרא, עמ' 44.
- (¹⁴) שרה אבינון, עיין ערך: לשון, הבנה והבעה, עמ' 271-272.
- גם: שרה אבינון, הגה וצורות ב, הוצאת מט"ח, תל אביב, 1996, עמ' 196.
- (¹⁵) שרה ליפקין, שלב ב: עברית- הבנה, הבעה ולשון, עמ' 244, 236.
- Augmentation. (¹⁶) יש בערבית תופעה מקבילה לזו ביקוע צרור עיצורים, נקראה (الزيادة الصوتية, لمنع التقاء الساكنين) مبارك مبارك، معجم المصطلحات اللسانية، الطبعة الاولى، دار الفكر اللبناني، بيروت، 1995، ص 33.
- (¹⁷) צריך לציין כי, תופעת החציצה של אפס תנועה (שווא) אחרי תנועה גדולה (קמץ, צירי, חולם שרוק) אינה קיימת בעברית בת זמננו, כיוון שאין הבחנת אורך פונטי בין התנועות, כלומר המילים הגוייות בלי (שווא נע), ויש הטוענים כי הסיבה היא המשך מסורות ההגייה /hukØmu/, "הוקמו", /lomØdim/, "לומדים", /berØxu/, "ברכו", /halØxa/האשכנזית והספרדית כיחד, לדוגמה: "הלקה" / רפאל ניר, פרקים בתולדות הלשון העברית, כרך 9-10, עמ' 58.
- (¹⁸) אורה (רודינג) שורצולד, פרקים במורפולוגיה עברית, כרך ג, עמ' 110-112.
- (¹⁹) שלמה מורג, תורת ההגה והצורות של העברית, פונטיקה ופונולוגיה, שיעורי יסוד, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מגנס, 2009, עמ' 64, 66.
- רבקה ירקוני, פרקים בתולדות הלשון העברית, יחידה 1, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, 1994, עמ' 38.
- (²⁰) Wells, John C. (1982), *Accents of English*, Vol. 2: The British Isles (pp. i–xx, 279–466), Cambridge University Press.